

ИНТЕРЕСНИ ТЕРИТОРИИ В БЪЛГАРИЯ

(от гледна точка на биоразнообразието)

Защитени територии в България

Българската система от защитени природни територии е изградена в продължение на 70 години. Първите резервати - Силкосия в Странджа и Парангалица в Рила са обявени през 1933 год., а паркът Витоша на следващата година. До 1977 год. са обявени някои от най-важните български резервати - Баюви дупки в Пирин, Сребърна край Дунава, Джендема и Боатин в Средна Стара планина, Дупката и Купена в Родопите, Узунбуджак в Странджа. Те обаче са били на ограничени площи, а общата площ не е стигала и 1% от територията на страната.

Процесът значително е ускорен в края на 70-те, след създаването на Комитета по опазване на природата и активизирането на работата на Института по Екология към БАН в тази посока. Изработена е концепция за развитие на мрежа от защитени територии изградена на биогеографска основа, включваща обширни национални и природни паркове и строго защитени резервати.

През 1991 год. площта на защитените територии е била 2,1%. След обявяването на големите национални паркове и други защитени територии в периода до 1995 год., площта нарасна до 4,4% от тази на страната -представителна система от защитени територии със значителен дял на строгите резервати и националните паркове. Една от най-важните и характеристики е фактът, че 80% е делът на териториите с висока категория на защита - резерват и национален парк. Този факт е уникален за Централна и Източна Европа и подобни примери съществуват само в скандинавските държави. За качеството на парковете и резерватите в страната може да се съди от факта, че 86% от площта на защитените ни територии е записана в Списъка на ООН на националните паркове и другите защитени територии!

За съжаление, независимо от приемането на Национална стратегия за опазване на биоразнообразието, която препоръчва площта на защитените територии да достигне 8%

до 2000 год., в последните години не са обявявани нови големи защитени територии.

Национален парк “Централен Балкан”

Националният парк “Централен Балкан” се намира в най-високата част на Централна Стара планина. Обхваща части на Златишко-Тетевенската планина, с най-висока точка връх Вежен (2 376 м) и Троянско-Калоферската планина с най-високия връх в Стара планина - вр. Ботев (2 376 м). Общата дължина на парка възлиза на около 80 км и обхваща близо 716 км². Паркът е обявен е през 1991 год. и е категория II по IUCN. Включва 9 природни резервата (категория I по IUCN) с обща площ над 200 км²

: Това са Боатин, Царичина, Козя стена, Стенето, Стара река, Джендема, Северен Джендем, Пеещи скали, Соколна.

Национален парк “Рила”

Националният парк “Рила” е създаден през 1992 година. Първоначално обявен на площ от около 1 080 км², доскоро той беше един от най-големите в Европа. Паркът обхваща високите части на Рила - най-високата планина на Балканите. “Рила” е изключително богата на водни ресурси - високопланинските ледникови езера наброяват повече от 200, а три от най-пълноводните и дълги реки на полуострова - Марица, Искър и Места извират от тук. В паркът има един малък, но много красив природен резерват – “Скакавица” и три големи - “Парангалица”, “Ибър” и “Централен Рилски”. Последният е между най-обширните територии от тази категория на стария континент. И “Рила”, както и големите резервати са включени в списъка на ООН за защитените територии.

Национален парк “Пирин”

Обявен през 1962 год., “Пирин” е доайена на националните ни паркове. Този малък (само около 404 км²), но много красив парк е получил своето заслужено признание - това е една от двете български територии признати за обекти на Световното природно наследство. В Европа има само двадесетина подобни обекти, а “Пирин” е сред осемнадесетте представителни иглолистни екосистеми в света. Пирин планина е символ на свободолюбивия български дух и със своите спиращи дъха гледки е любимо място на

поколения туристи. В парка има два големи резервата прочутият - "Баюви дупки - Джинджирица" и наскоро обявения - "Юлен". Гората в "Баюви дупки" е изумително красива и интересна - тук са се смесили бялата и черната мура, смърчът и елата, белия и черния бор и бука. Надали има друго място в България с такова естествено изобилие от иглолистни видове. Някои от муровите дървета са хилядолетници - такава е и Байкушевата мура, връстница на първото българско царство. Най-забележително от живата съкровищница на "Пирин" е разнообразието от висши растения - повече от 2 000 вида, което е около 60% от флората на България. В парка има над 114 вида растения, които се срещат само у нас или само на Балканския полуостров.

Природен парк "Странджа"

Природен парк "Странджа" е обявен през 1995 год. и е най-голямата защитена територия в страната (над 1 160 км²). Разположен е в югоизточната част на България на границата с Турция и обхваща водосборите на реките Велека и Резовска в българската част на планината.

На територията на парка се намират пет строги резервата, един от които, "Узунбуджак", е биосферен резерват, а друг – "Силкосия" е първият, обявен в страната резерват. Освен тях в границите на парка се намират 16 природни забележителности и 11 защитени местности, някои от които уникални за страната по отношение на ландшафтните си характеристики – защитените местности "Устието на река Велека", "Силистар", "Велека" и др.

Особеното разположение на парка на границата на Европа и Азия го прави уникален, както по отношение на изключителното за Европа биоразнообразие, така и в културно-исторически план.

Природен парк "Врачански Балкан"

Природният парк Врачански Балкан е обявен през 1988 год. върху площ над 260 км², за да се опазят природните ценности на Врачанската планина, висока 1 500 м и вдаваща се силно на север сред Предбалкана. Варовиковата скала с дебелина 450 м е силно окастрена и в нея се е образувала най-мощната система от пещери в страната, която се обитава от най-богатата пещерна фауна. Това, което смайва тук, е фасадата на планината, изградена на "етажи" от бели варовици и опушени доломити. Пътуващите по шосетата на страната туристи едва ли биха могли да си представят по-изящно творение

от тази скална гирлянда, простираща се на дължина върху повече от 25 км. Задната стена на фасадата е дори по-впечатляваща - това е ждрелото Вратцата. Всъщност това е истински лабиринт от гигантски скали, издигащи се на стотици метри височина. По тях гнездят египетски лешояди, хайдушки гарги, алпийски бързолети, бухали.

Природният парк включва в себе си и обявеният през 1983 год. резерват "Врачански карст" с площ 1 439 ха. Други части от парка са били обявени за природни забележителности, защитени местности или исторически места в различно време, преди създаването на парка.

Природен парк "Сините камъни"

Обявен е през 1980 год. Впечатляващият скален масив над град Сливен се вижда още отдалеч и придава на планината алпийски характер, въпреки че най-високата точка - в. Българка е висок само 1 181 м. Площта на парка е близо 67 км², но почти половината, разположена в близост до града, е заета от иглолистни култури. Останалата половина, обаче, скалните масиви в планината е с изключително значение за опазването на биоразнообразието и важно място за пешеходния туризъм. Фауната е много богата, а по-отношение на грабливите птици тя е уникална - досега тук са установени през 18 вида от всички 24 гнездящи в България. С малки изключения, това са все видове от Червената книга. Някъде сред тези скали са били и гнездата на последните брадати лешояди в България, напуснали ги в края на 50-те години.

Природна забележителност "Белоградчишки скали"

Белоградчишките скали са най-впечатляващия природен феномен в страната. Те са се разпрострели на 150 км², но само 2 км² около Белоградчишката крепост са обявени за защитени. Скалните блокове, високи по 200 м, са само част от природното богатство на Западна Стара планина, което с малки изключения, все още не е защитено.

Природен парк "Витоша"

Витоша е обявена за парк през “далечната” 1934 година и това е първият парк на Балканския полуостров. На следващата година - 1935 са обявени и два от първите български резервати - Бистришко и Торфено бранище. След няколко разширявания и намалявания на площта на парка, днес тя е малко над 260 км². До преди няколко века планината все още е била покрита с остатъците от “Голямата българска гора”. Близостта на големите населени места, обаче, си е казало думата - днес от естествените иглолистни гори са оцелели само масивите в Бистришко бранище и около Златните мостове. Въпреки все по-затягащия се пръстен от градове и села, Витоша все още запазва условия за съществуването на едри животни като елени, диви свине, сърни, а дори вълци и мечки по южните, сравнително по-спокойни склонове на планината.

Западни Родопи

В Западните Родопи все още са съхранени останки от най-големият южен горски масив от видове, характерни за Субарктика, каквито са белият бор и смърчът. С основание можем да наречем Родопските иглолистни гори тайга, въпреки че сходството не е много голямо - в планината липсват заблатените и преовлажнени терени, характерни за истинската тайга. За съжаление, защитените територии в Западните Родопи са абсолютно недостатъчни, за да гарантират опазването на биоразнообразието. Общата им площ е едва 145 км². или 1,8 % от района. От осемте резервата само 5 са с площ над 10 км² - това са Червената стена, Купена, Беглика, Дупката и Мантарица. Природните забележителности и защитените местности са общо 36 и обхващат около 55 км² площ, но в нея се включват и няколко исторически места.

Източни Родопи

Източните Родопи са едни от най-отдалечените и непопулярни райони на България. Голи, обрасли с храсталаци или залесени с иглолистни култури, със запазени широколистни гори само в най-южните части. Силни горещини през лятото, малко населени места, пръснати из гънките на планината, живописни долини на реки, заобиколени със скални стени с причудливи форми, множество скални венци и ниши, пещери. Неприветливия на пръв поглед пейзаж крие истинско природно съкровище - множество видове орхидеи, птици, бозайници са намерили тук убежище от човека. Безспорно, най-голямото богатство са птиците - 262 вида (от тях 169 гнездящи) се срещат в Източните Родопи. Тук е и едно от главните убежища за грабливите птици в Европа - от общо 39 вида, обитаващи континента, в Източните Родопи се срещат 33.

Сред тях са световно застрашени видове като черния лешояд, царския и морския орел, червената каня, белошипата ветрушка. За съжаление, защитените територии са по-малко дори и от Западните Родопи.